

*Громченко Валерій Васильович,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри «Виконавське мистецтво»
Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки
gromchenko.valeriy@yandex.ru*

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРА В. Н. АПАТСЬКОГО

У статті досліджуються методологія та методи науково-дослідницької діяльності професора В.М. Апатського. Здійснюється теоретичний аналіз найбільш відомих наукових статей та праць науковця. У роботах В.М. Апатського віддзеркалюється багаторівнева методологічна структура, яка складається із взаємодії загальнонаукового, фундаментального і конкретно наукового методологічних напрямів. Особливе місце в дослідженнях відомого науковця займає система точних методів із переважанням практичного складника наукових розвідок.

Ключові слова: методологія, метод, науково-дослідницька діяльність, стаття, наукова праця, дослідження, В.М. Апатський.

*Громченко Валерій Васильевич,
кандидат искусствоведения,
доцент кафедры «Исполнительское искусство»
Днепропетровской консерватории им. М. Глинки*

МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДЫ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФЕССОРА В. Н АПАТСКОГО

В статье раскрываются методология и методы научно-исследовательской деятельности профессора В.Н. Апатского. Проводится теоретический анализ наиболее известных научных статей и работ ученого. В трудах В.Н. Апатского отображается многоуровневая методологическая структура, которая состоит из взаимодействия общенаучного, фундаментального, а также конкретнонаучного методологических направлений. Важное место в работах известного учёного занимает система точных методов с преобладанием практической составляющей научных исследований.

Ключевые слова: методология, метод, научно-исследовательская деятельность, статья, научная работа, исследование, В.Н. Апатский.

*Hromchenko Valerii,
Phd in arts, associate professor performing art chair
of Mikhail Glinka Conservatory of Dnepropetrovsk*

V. N. APATSKIY'S RESEARCH WORK METHODOLOGY AND METHODS

The author of the given article has investigated methodology and methods of the research activities of professor V.N. Apatsky. The author creates the theoretical analysis of the most famous scientific articles and works of the famous scientist. V.N. Apatsky's researches represent multilevel methodological structure, which consists of the interaction of

general scientific, fundamental and specific scientific methodological directions. System of exact methods with a predominance of the practical component is the foundation for scientific investigations of the famous scientist.

Key words: methodology, method, research activities, article, scientific work, research, V.N. Apatsky.

У плеяді видатних вітчизняних музикантів-духовиків постать Володимира Миколайовича Апатського займає особливе місце. У своїй творчості митець на високому професійному рівні поєднав виконавський, педагогічний та науковий напрями діяльності й у кожному з них досяг найвищого ступеню досконалості. Характеризуючи музикантів, у яких «в одній особі щасливо поєднується талант видатного виконавця і надзвичайні здібності педагога», В.Т. Посвалюк ставить ім'я Володимира Миколайовича в один ряд з Л. Ауером, Д. Ойстрахом, Г. Нейгаузом, В. Вурмом, В. Яблонським [10, 114].

В. М. Апатський – народний артист України, член-кореспондент Академії мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор кафедри дерев'яних духових інструментів Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського.

Творча робота В.М. Апатського, яка позначена тріадою довершеності – виконавець, педагог, науковець є не лише ідеальним взірцем для наслідування та вивчення ґрунтовного професійного досвіду багатьма поколіннями музикантів, але являє собою фундаментальний доробок у науково-дослідницькій сфері. Численні наукові статті, монографії, виступи на міжнародних та всеукраїнських конференціях, симпозіумах, семінарах містять визначні результати наукових досліджень митця. Р.А. Вовк зазначає: «професор В.М. Апатський – прекрасний педагог і організатор, а головне – видатний учений» [9, 120].

Серед багатьох граней наукової діяльності В. М. Апатського особливо цікавим та корисним для подальшого наукового прогресу в царині духового музично-виконавського мистецтва постає заглиблення в науково-дослідницький інструментарій науковця, яким є методологія та методи його науково-дослідної роботи.

У сучасній науковій літературі рідко зустрічаються дослідження, присвячені розкриттю методологічних засад наукової діяльності видатних науковців, а тим більше у сфері духового виконавства. У першу чергу, як правило, відбувається усвідомлення та практичне застосування певних наукових результатів. У подальшому, шляхом змін загальноприйнятих наукових положень (парадигм) під впливом будь-яких своєрідних, нестандартних ситуацій, відбувається зміна мислення, зміна стереотипів, а відтак здійснюється подальший розвиток науки. На жаль, інструментарій науковця, а саме методологічні підходи, принципи, концепції, методи дослідження залишаються в тіні.

Отже, перед сучасними науковцями окреслюється проблема розкриття методології та методів наукової діяльності видатних дослідників, зокрема у царині духового мистецтва.

Актуальність означеного питання виявляється вже на початковій стадії дослідницької діяльності молодих учених, коли відсутність докорінних знань відносно методів та підходів наукового пізнання унеможливорює повноцінність дослідного процесу. Необхідність цілеспрямованої роботи в цьому напрямку так

само зумовлюється високим рівнем методології наукової творчості, яким володіють видатні науковці сьогодення, зокрема В.М. Апатський. Тож правила та особливості процесів наукового мислення відомих наукоців мають досліджуватись і розвиватись молодим поколінням науковців.

Метою статті є розкрити найбільш використовувані методологічні принципи, підходи і методи науково-дослідницької діяльності професора В.М. Апатського й активізувати роботу щодо збереження та узагальнення науково-дослідницького досвіду провідних фахівців у царині духового музично-виконавського мистецтва.

Об'єкт дослідження – науковий доробок професора В.М. Апатського, представлений фаховими статтями у вітчизняних наукових збірниках і фундаментальними працями з історії, теорії та методики духового музично-виконавського мистецтва.

Предмет дослідження – методологія та методи науково-дослідницької діяльності В.М. Апатського.

В основу досліджуваного матеріалу покладено низку наукових праць В.М. Апатського з найбільш актуальною науковою проблематикою, присвяченою виконавству на духових інструментах. Серед них: статті «Імпровізація в сучасному духовому виконавстві» (2007) [3], «Шляхи подальшого збагачення духового виконавства» (2008) [4], «О роли гортани в искусстве игры на духовом инструменте» (2009) [5], «Конкурси духовиків та їхнє значення для інструментального виконавства в Україні» (у співавторстві з Р.А. Вовком, 2009) [8], «О некоторых характерных чертах современного духового инструментостроения» (2013) [7]; книги «Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства» (2006) [2], «История духового музыкально-исполнительского искусства» (2010) [6].

У намаганні найбільш чіткого досягнення вищевикладеної мети нашої статті означимо глибоке усвідомлення понять методологія та метод у науковій діяльності. «Методологія (гр. *methodos* – спосіб, метод та *logos* – знання, наука) – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища» [11, 56]. Як бачимо, основу терміна «методологія» складають дві смислові частини, які утворюють словосполучення «спосіб (метод) пізнання». Поняття «концепція» (концептуальний виклад методів), яке вводять у смислове визначення методології такі науковці, як В.М. Шейко, Н.М. Кушнарченко, встановлює системність, комплексність методів, способів, принципів дослідження. О.В. Антонюк зазначає: «загалом методологія покликана визначати теоретичні принципи вирішення наукових проблем» [1, 18].

Метод (гр. *methodos*) – це і спосіб, відповідний шлях пізнання, який являє собою «сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання» [11, 74].

Тож, ураховуючи смислову подібність понять «методологія» та «метод» у науці, слід усвідомлювати їхню принципову відмінність, яка в методології полягає в концептуальності, означенні певної стратегії діяльності, а в методиці – у функціональному, дієво-експлуатаційному характері застосування шляхів та способів наукового дослідження.

Здійснення теоретичного аналізу і синтезу вищезначених наукових праць В.М. Апатського дозволяє впевнено констатувати високий рівень практичного значення його наукового доробку. Результати наукових досліджень професора завжди пов'язані з практикою професійної діяльності музикантів-духовиків. Науковець обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки, заглиблюється у протиріччя між сутністю та явищами виконавського процесу. Це зумовлює використання діалектичного підходу, який постає в основі фундаментальної методології.

Активно звертається В.М. Апатський у власних працях і до загальнонаукової методології. Застосування історичного підходу має найбільший вияв у ґрунтовній двотомній праці «История духового музыкально-исполнительского искусства». У ній науковець у хронологічній послідовності досліджує витoki, розвиток та процеси сучасної еволюції виконавства на духових інструментах.

Досліджуючи засоби виразності духового музично-виконавського мистецтва у книзі «Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства» науковець творчо використовує метод порівняння. Так, у розділі присвяченому динаміці (гучність та її зміни) В.М. Апатський зіставляє музику з образотворчим мистецтвом. «Прибегая к параллели музыка – живопись, обычно высоту и длительность сравнивают с рисунком, а тембр с цветом. Продолжая эту параллель, динамику можно приравнять к могучему средству изобразительного искусства – светотени. Там – интенсивность света и тени, их сопоставление, тончайшая гамма переходящих оттенков от света к тени, и наоборот. В музыке – звучания различной степени громкости, их контрастное сопоставление, тончайшая гамма нюансов и плавное изменение громкости» [2, 227].

Характерною з погляду застосування порівняльно-історичного методу є стаття В.М. Апатського «Імпровізація в сучасному духовому виконавстві». Саме на основі історичного порівняння вчений науковець визначає риси схожості та відмінності мистецтва імпровізації в різні часи, особливості її вживання в духовій практиці сьогодення.

Важливого значення в працях науковця набуває термінологічний принцип досліджень, адже коригування понятійного апарату, яке займає одне з найважливіших місць дослідного процесу, насамперед впливає на зміст наукового пізнання. Так, у статті «Шляхи подальшого збагачення духового виконавства» В.М. Апатський визначає чітку градацію виконавського прийому *glissando*, а саме його варіанти *fall of, flip, doit, smear*. Отже, використання методу термінологічного аналізу дозволило науковцеві віднайти так зване родове поняття такого виконавського прийому, а вже далі з'ясувати певні відмінності, ознаки, що вирізняють його від усіх на нього схожих.

Відзначимо прояв термінологічного принципу наукового дослідження й у фундаментальній праці «История духового музыкально-исполнительского искусства». Висвітлюючи виконавство на духових інструментах у країнах древнього сходу, у підрозділі «Древняя Сирия та Финикия», В.М. Апатський коригує дані зі здавалося б неспростовної праці Р. Грубера «История музыкальной культуры». Науковець уточнює навіть у середині цитованого матеріалу. «Финикийские купцы во время благодарственного жертвоприношения «... то прыгали легкими прыжками под звуки флейт вверх (считаем, что здесь флейта названа по ошибке переводчика,

а в действительности речь идет о амбуба – В.А.), то подобно одержимым катались по земле” [6, 28]. Усвідомлюючи полярну різницю назв інструментів – амбуба (подвійний гобой) і флейта, укотре відзначимо вагомість термінологічного принципу науково-дослідної діяльності професора В.М. Апатського.

Надзвичайно показовим постає використання методу критичного аналізу наукової та методичної літератури. Так, у статті «О роли гортани в искусстве игры на духовом инструменте» науковець звертається до праць, які є базовими у вокальній теорії та методиці, а саме: «Певческий голос Рауля Юссона» та «Основы вокальной методики Леонида Дмитриева». Дослідник виявляє різницю в поглядах вокалістів на техніку співу та враховує її у технології виконавства на духових інструментах. Отже, навіть у невеликій обсягом статті В.М. Апатський здійснює поглиблений критичний аналіз наукової та методичної літератури.

Із цієї ж публікації дізнаємось, як науковець активно застосовує метод спостереження та бесіди, спілкуючись із Тарасом Осадчим та спостерігаючи за грою Юрія Кусяка (учні В.М. Апатського).

По-особливому творчо науковець удається до використання методу абстрагування. «Зміст цього методу полягає в уявному відході від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень предметів і в одночасному виділені, фіксуванні однієї чи кількох найважливіших рис, які особливо цікавлять дослідника» [11, 80]. Так, у праці, яка вже давно стала настільною книгою багатьох музикантів-духовиків «Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства», В.М. Апатський акцентує увагу на важливості використання в заняттях повільного темпу, порівнюючи його зі «слуховою лупою». «Игра в медленном темпе дает во времени примерно то же, что увеличение в пространстве. Поэтому медленный темп можно назвать «слуховой лупой». Он позволяет внимательно «рассмотреть» все мельчайшие элементы сочинения, как бы под увеличительным стеклом» [2, 308]. Важливо відзначити, що результатом абстрагування постає відповідне знання, певна інформація про деякі специфічні сторони, частини предмета наукового дослідження. У цьому випадку науковець, торкаючись питань темпу, розкриває особливості роботи над художнім твором.

Як бачимо, процес абстрагування тісно взаємодіє з методом аналізу, який поділяє досліджуваний предмет на частини, і з методом синтезу, що ці частини поєднує.

Вивчаючи виконавський апарат музиканта-духовика, В.М. Апатський наголошує на єдності роботи усіх його складників. При цьому науковець виділяє функції амбушюра, дихання та резонаторів як складників вокальної природи та дає їм назву «звукоутворювальний апарат». «Современная теория духового исполнительства рассматривает амбушюр, дыхание и резонаторы как единый, цельный инструмент. Она нуждается в соответствующем термине, отражающем эту идею и способствующем её внедрению в сознание духовиков (как исполнителей, так и педагогов)» [2, 42].

Отже, виділення з єдиної цілісності виконавського апарату музиканта-духовика компонента вокальної природи дозволяє констатувати використання системного і структурно-функціонального підходів у науково-дослідницькій діяльності професора В.М. Апатського.

Вагоме місце в арсеналі методологічного інструментарію науковця займає культурологічний підхід. Його використання окреслюється дослідженнями соціальних, інформаційних, педагогічних, економічних явищ. Так, у спільній статті В.М. Апатського з кандидатом мистецтвознавства, завідувачем кафедри дерев'яних духових інструментів НМАУ ім. П.І. Чайковського, заслуженим діячем мистецтв України Р.А. Вовком «Конкурси духовиків та їхнє значення для інструментального виконавства в Україні» досліджуються конкурси як визначна культурно-мистецька подія. Автори зосереджуються на непомірно малій кількості вітчизняних конкурсних заходів та, як наслідок, створення загрози всій симфонічній музиці України.

Одна із сьогочасних наукових статей В.М. Апатського «О некоторых характерных чертах современного духового инструментостроения» яскраво відображає використання інформаційного підходу в науково-дослідницькій діяльності науковця. Не можна оминати й індуктивний та дедуктивний методи пізнання в наукових працях В.М. Апатського. Індукція як процес дослідження від часткового до загального започатковує пізнавальну діяльність найменших елементів, атрибутів та певних властивостей досліджуваного предмета. Уважне ставлення науковця до індуктивного методу пізнання підкреслюється його аксіоматичним твердженням: «профессиональному музыканту дорога каждая мелочь его ремесла» [7, 25]. Усвідомлення цілісності досліджуваних явищ, їх дієвої єдності, позначених у науковця найрізноманітнішою практичною значущістю, формує дедуктивний хід пізнання, тобто створює знання загальних якостей предмета дослідження.

Він відзначає постійно збільшувану тенденцію до виготовлення старовинних духових інструментів. При цьому з'являється потреба у створенні відповідних мундштуків, тростин, штифтів. Народження нових духових інструментів пов'язується з активним збільшенням кількості представників інструментальних сімейств.

Відомо, що обсяг та якість інформаційної обізнаності науковця має важливе значення у формуванні як вихідних, так і процесуальних положень дослідження. До них належать концептуальне бачення ідеї, визначення методологічного інструментарію, здійснення низки етапних теоретичних та практичних розвідок. «Для науковців інформаційна діяльність є невід'ємним складником творчого процесу, одним із важливих обов'язкових елементів наукового дослідження чи то огляду літератури з теми дослідження, спостереження, експеримент чи то теоретичний умовисновок, одним із основних засобів досягнення мети і завдань наукового дослідження, забезпечення достовірності його наукових положень, висновків і рекомендацій» [11, 69].

Особливе місце у науковій діяльності В.М. Апатського займають візуальні (графічні) методи дослідження. Майже в кожній праці науковця міститься велика кількість нотних прикладів, схем, осцилограм, рентгенограм, таблиць, картин, малюнків. Вони активно сприяють найповнішому уявленню досліджуваного об'єкта, чітко унаочнюють його найважливіші компонентні зв'язки.

Безумовно, найінтенсивнішим методом дослідження, який проникає безпосередньо в природу виконавства на музичному інструменті, постає метод експерименту. У науковій діяльності В.М. Апатського він знаходить активно виявляється в експериментальних дослідженнях коливань язичків тростини фагота. Спи-

раючись на дані осцилограм коливань пластинок фаготової тростини під час видобування звуків різної висоти, професор довів, що роль язичків має величезний вплив на тембр утворюваного звука. «На первый взгляд, роль язычков представляется достаточно простой – открыть-прикрыть отверстие, увеличить-уменьшить доступ воздуха в инструмент. На самом же деле эта простая функция оказывает огромное влияние на тембр образуемого звука. Малейшие изменения в характере прерывания струи приводят к заметному изменению качества звука» [2, 18].

Важливо відзначити, що проведення науковцем вищевказаного експерименту насамперед торкається якості звучання інструмента, його тембрових властивостей. У такий спосіб виділяється ціннісне значення тембру фагота, яке дає можливість констатувати використання аксіологічного (ціннісного) підходу в науково-дослідницькій діяльності науковця.

Отже, методологія та методи науково-дослідницької діяльності професора В.М. Апатського відображають таку багаторівневу структуру.

Фундаментальна методологія, яка представлена діалектичним підходом у пізнанні складних взаємозв'язків теорії і практики, причинно-наслідкових відносин, взаємодії об'єктивного та суб'єктивного.

Загальнонаукова методологія, котра виявилась у термінологічному принципі побудови досліджень і у системному, історичному, структурно-функціональному, інформаційному, культурологічному, аксіологічному (ціннісному) підходах побудови науково-дослідної роботи.

Вивчення та застосування в дослідженнях провідних ідей, концепцій, результатів наукових розробок відомих науковців не лише зі сфери духового музичного виконавства, але й з вокального, театрального, образотворчого мистецтва складає фундаментальні, базові знання дослідника, підґрунтя його сьогоденних та майбутніх наукових звершень, відкриттів, а відтак віддзеркалює наявність конкретнонаукової методології.

Особливе значення у науково-дослідницькій діяльності В.М. Апатського займає система точних методів, за допомогою яких вирішуються спеціальні дослідницькі завдання. До неї належать метод критичного аналізу наукової та методичної літератури, візуальні (графічні) методи і спостереження, порівняння, абстрагування, експеримент, методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції.

Важливо підкреслити, що використання вищеозначених методологічних заasad здійснюється як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях досліджень, тоді як методи, застосування яких можливе лише в теоретичних наукових розвідках, а саме ідеалізація, формалізація, метод сходження від абстрактного до конкретного, аксіоматичний метод, у дослідницькій роботі вченого представлені значно менше.

Це свідчить про наявність вагомого практичного складника науково-дослідницької діяльності професора В.М. Апатського.

Перспективою подальших досліджень окресленої тематики можуть слугувати більш детальні розвідки як вже опублікованих статей, книг, так і багатьох інших наукових праць В.М. Апатського. Разом із тим зусилля дослідників можуть бути спрямовані на вивчення наукового та педагогічного досвіду багатьох інших відомих представників вітчизняного духового музично-виконавського мистецтва.

Література

1. *Антонюк О.В.* Методологічні засади культурології як науки: проблеми становлення та розвитку / О.В. Антонюк // Часопис НМАУ ім. П.І. Чайковського : наук. журнал. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2008. – № 1 (1). – С. 17–28.
2. *Апатский В.Н.* Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства : учебное пособие / В.Н. Апатский. – К. : НМАУ им. П.И. Чайковского, 2006. – 432 с.
3. *Апатський В.М.* Імпровізація в сучасному духовому виконавстві / В.М. Апатський // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. Зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Рівне : Волинські обереги, 2007. – Вип. 2. – С. 13–15.
4. *Апатський В.М.* Шляхи подальшого збагачення духового виконавства / В.М. Апатський // Часопис НМАУ ім. П.І. Чайковського : наук. журнал. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2008. – № 1 (1). – С. 134–150.
5. *Апатский В.Н.* О роли гортани в искусстве игры на духовом инструменте / В.Н. Апатский // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського : Проблеми методики та виконавства на духових інструментах. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2009. – Вип. 83. – С. 5–11.
6. *Апатский В.Н.* История духового музыкально-исполнительского искусства : учебное пособие / В.Н. Апатский. – К. : ТОВ «Задруга», 2010. – 320 с.
7. *Апатский В.Н.* О некоторых характерных чертах современного духового инструментостроения / В.Н. Апатский // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського : Актуальні питання духового виконавства в сучасній Україні. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2013. – Вип. 100. – С. 23–29.
8. *Апатський В.М., Вовк Р.А.* Конкурси духовиків та їхнє значення для інструментального виконавства в Україні / В.М. Апатський, Р.А. Вовк // Часопис НМАУ ім. П.І. Чайковського : наук. журнал. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2009. – № 4 (5). – С. 203–207.
9. *Вовк Р.А.* Феномен митця. До ювілею професора В.М. Апатського / Р.А. Вовк // Часопис НМАУ ім. П.І. Чайковського : наук. журнал. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2009. – № 1 (2). – С. 120–126.
10. *Посвалюк В.Т.* Наукові дослідження виконавства на духових інструментах в Україні на сучасному етапі / В.Т. Посвалюк // Часопис НМАУ ім. П.І. Чайковського : наук. журнал. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2008. – № 1 (1). – С. 112–117.
11. *Шейко В.М., Кушнарченко Н.М.* Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарченко. – К. : Знання, 2008. – 310 с.

References

1. *Antoniuc O.V.* Metodologichni zasady kulturologii yak nauki: problemi stanovliny ta rozvitku / O.V. Antoniuc // Chasopis NMAU im. P.I. Chaykovskogo : nauk. jurnal. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2008. – № 1 (1). – S. 17–28.
2. *Apatskiy V.N.* Osnovy teorii i metodyky duhovoho muzikalno-yspolnytelskoho iskusstva : uchebnoe posobyie / V.N. Apatskiy. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2006. – 432 s.
3. *Apatskiy V.M.* Improvizatsiy v suchasnomu duhovomu vykonavstvi / V.M. Apatskiy // Istoriya stanovlenniya i perspektivy rozvitku duhovoy muzyky v konteksty natsionalnoy kultury Ukrainy. Zb. materialiv Vseukrainskoy nauk.-pract. conf. – Rivne : Volinski oberegy, 2007. – Vip. 2. – S. 13–15.
4. *Apatskiy V.M.* Shlyh podalshoho zbahachenia duhovoho vykonavstva / V.M. Apatskiy // Chasops NMAU im. P.I. Chaykovskogo : nauk. jurnal. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2008. – № 1 (1). – S. 134–150.
5. *Apatskiy V.N.* O roly hortany v iskusstve igry na duhovom instrumente / V.N. Apatskiy // Naukoviy visnik NMAU im. P.I. Chaykovskogo : Problemy metodyky i vykonavstva na duhoviy instrumentah. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2009. – Vip. 83. – S. 5–11.
6. *Apatskiy V.N.* Istoriy duhovoho muzikalno-ispolnitelskoho iskusstva : uchebnoe posobie / V.N. Apatskiy. – K. : TOV «Zadruga», 2010. – 320 s.

7. Apatskiy V.N. O nekotorykh harakternih chertah sovremennogo duhovoho instrumentostroeniya / V.N. Apatskiy // Naukoviy visnik NMAU im. P.I. Chaykovskogo : Aktualni pitannia duhovoho vikonavstva v suchasniy Ukraini. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2013. – Vip. 100. – S. 23–29.

8. Apatskiy V.M., Vovk R.A. Konkursy duhoviykiv ta ih znacheniy dlya instrumentalnoho vykonavstva v Ukraine / V.M. Apatskiy, R.A. Wolf // Chasops NMAU im. P.I. Chaykovskogo : nauk. jurnal. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2009. – № 4 (5). – S. 203–207.

9. Vovk R.A. Fenomen mitsa. Do uvileu profesora V.M. Apatskoho / R.A. Vovk // Chasops NMAU im. P.I. Chaykovskogo : nauk. jurnal. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2009. – № 1 (2). – S. 120–126.

10. Posvalyuk V.T. Naukovi doslidzheniy vykonavstva na duhovih instrumentah v Ukraine na suchasnomu etapy / V.T. Posvalyuk // Chasops NMAU im. P.I. Chaykovskogo : nauk. jurnal. – K. : NMAU im. P.I. Chaykovskogo, 2008. – № 1 (1). – S. 112–117.

11. Sheiko V.M., Kushnarenko N.M. Organizatsiy ta metodika naukovo-doslidnitskoy diyalnosti : pidruchnik / V.M. Sheiko, N.M. Kushnarenko. – K. : Znaniy, 2008. – 310 s.

УДК 159.9

*Дорога Алла Євгенівна,
к. філос. н., проф. кафедри етики та естетики
Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова*

ТВОРЧІЙ ПОТЕНЦІАЛ ФОРМ ВЗАЄМОДІЙ ОСОБИСТОСТІ З КУЛЬТУРОЮ

У статті досягнуто діалектичне поєднання філософських і психологічних досліджень, залучено дані неklasичної психології до розгляду проблеми передання культурних смислів та форм побутування смислів у просторі колективної ментальності. Висвітлено основу проблематику трансляції смислів у міжособистісній взаємодії.

Ключові слова: особистість, культура, смисл, міф, символ, мистецтво.

*Дорогая Алла Евгеньевна,
к. филос. н., профессор кафедры этики и эстетики
Национального педагогического университета
имени М. П. Драгоманова*

ТВОРЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ФОРМ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ ЛИЧНОСТИ С КУЛЬТУРОЙ

В статье достигнуто диалектическое соединение результатов философских и психологических исследований, привлечены данные неклассической психологии к рассмотрению проблемы передачи культурных смыслов и форм существования смыслов в пространстве коллективной ментальности. Освещена основная проблематика трансляции смыслов в межличностном взаимодействии.

Ключевые слова: личность, культура, смысл, миф, символ, искусство.